

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

**SPOLUPRÁCE UČITELŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY
A PRACOVNÍKŮ PEDAGOGICKO PSYCHOLOGICKÉ PORADNY
PŘI VZDĚLÁVÁNÍ A VÝCHOVĚ ŽÁKŮ SE SPECIFICKÝMI PORUCHAMI
UČENÍ A PORUCHAMI CHOVÁNÍ**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Autor práce: Sylva Jechová

Studijní obor: SCHP

Forma studia: prezenční

Ročník: 3.

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou (diplomovou) práci jsem vypracoval (a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské (diplomové) práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

30. 3. 2016

.....

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, Mgr. Veronice Zvánovcové, Ph.D., za cenné rady, vstřícnost, trpělivost, připomínky a metodické vedení mé bakalářské práce. Mé poděkování patří také účastníkům výzkumu. Děkuji své rodině za podporu při studiu.

Obsah

Obsah	4
Úvod	7
1 Pedagogicko-psychologická poradna	9
1.1 Pedagogicko-psychologický poradenský systém v České republice	9
1.2 Pedagogicko-psychologické poradny (PPP).....	9
1.2.1 Charakteristika PPP Jindřichův Hradec	10
1.3 Odborní pracovníci pedagogicko-psychologické poradny	10
1.3.1 Odborní pracovníci pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci.....	11
1.4 Činnost pedagogicko-psychologické poradny ve vztahu ke školskému systému na ZŠ.....	11
1.4.1 Pedagogická diagnostika.....	12
1.4.2 Prevence.....	13
1.4.3 Náprava a pomoc	13
2 Základní škola	14
2.1 Charakteristika základního vzdělávání	14
2.2 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání	14
2.3 Charakteristika základní školy.....	15
2.3.1 Charakteristika základní školy Chlum u Třeboně.....	15
2.4 Školní vzdělávací program	15
2.4.1 Školní vzdělávací program ZŠ Chlum u Třeboně	15
2.5 Učitel.....	16
2.6 Výchovný poradce	16
2.7 Diagnostika žáka na ZŠ	16

2.8	Prevence, náprava a pomoc	17
3	Vzájemná spolupráce učitelů ZŠ a pedagogicko-psychologické poradny	18
3.1	Způsoby spolupráce obou subjektů.....	18
4	Cíl práce.....	19
4.1	Hlavní výzkumná otázka (HVO)	19
4.2	Dílčí výzkumné otázky (DVO).....	19
5	Metodika výzkumné strategie.....	20
5.1	Použitá výzkumná strategie	20
5.1.1	Metoda dotazování.....	20
5.2	Výzkumný soubor	21
5.2.1	Způsob výběru zkoumaného souboru	21
5.3	Způsob zpracování dat	21
6	Výsledky.....	22
6.1	Vyhodnocení dílčích výzkumných otázek (DVO) - okruh PPP	23
6.1.1	Vyhodnocení DVO č. 1	23
6.1.2	Vyhodnocení DVO č. 2	23
6.1.3	Vyhodnocení DVO č. 3	24
6.1.4	Vyhodnocení DVO č. 4	25
6.1.5	Vyhodnocení DVO č. 5	26
6.2	Vyhodnocení dílčích výzkumných otázek (DVO) - okruh ZŠ	26
6.2.1	Vyhodnocení DVO č. 1	27
6.2.2	Vyhodnocení DVO č. 2	28
6.2.3	Vyhodnocení DVO č. 3	29
6.2.4	Vyhodnocení DVO č. 4	30
6.2.5	Vyhodnocení DVO č. 5	32
6.3	Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO)	33
Závěr	35

Seznam použitých zdrojů	37
Seznam příloh.....	39
Přílohy.....	40
Abstrakt	48
Abstract.....	49

Úvod

V současné době se stále více do popředí zájmu společnosti dostává problematika školské integrace žáků se specifickými poruchami učení a chování. Před „sametovou revolucí“ většina takových žáků byla považována za žáky bez zájmu o vzdělávání nebo byli vzděláváni ve speciálních školách. Často se stávalo, že se do speciálních nebo zvláštních škol dostávali žáci, kteří mnohdy do těchto škol nepatřili, neboť při dobré vůli byli vzdělavatelni na běžných školách. Dnes se mnoho učitelů, speciálních pedagogů, psychologů i sociálních pracovníků snaží o inkluzi a školskou integraci takových žáků. Téma bakalářské práce bylo vybráno z osobního důvodu. Již od dětství jsem byla častým klientem pedagogicko-psychologické poradny, protože u mne byla diagnostikována specifická porucha učení. Po celou dobu školní docházky byla moje pozornost zaměřena na úskalí spojená se vzděláváním. Vše jsem vnímala z pohledu žáka, ale nedokázala jsem posoudit práci speciálních pedagogů a učitelů, kteří mi pomáhali ve výuce. Proto mě velice zajímalo, jak vše funguje z pohledu pedagogů.

Cílem této bakalářské práce je na základě teoretických poznatků a výzkumu zjistit, jak probíhá spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol. Úvodní část bakalářské práce okrajově mapuje pedagogicko-psychologický poradenský systém v České republice, také se zabývá činností a personálním obsazením pedagogicko-psychologické poradny a to nejenom v obecné rovině, ale také v konkrétním zařízení v pedagogicko-psychologické poradně v Jindřichově Hradci.

Cílem pedagogicko-psychologické poradny je odborná pomoc jedinci, který má problémy se školou či ve škole, jež mohou být způsobeny různými poruchami (učení, pozornosti a chování), dále tyto poruchy identifikovat a zprostředkovat řešení k omezení příčin a účinků těchto poruch a v neposlední řadě podpořit znevýhodněného jedince ve školním prostředí.¹

Druhá kapitola se věnuje charakteristice základního školství a konkrétně popisuje spolupráci učitelů na Základní škole v Chlumu u Třeboně s Pedagogicko-

¹Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 4.

psychologickou poradnou Jindřichův Hradec. Cílem učitelů je vzdělávat a vychovávat nejenom zdravé žáky, ale také vzdělávat a vychovávat žáky s nějakým handicapem a pomoci jim zařadit se do běžné společnosti.

Další kapitoly se zabývají výzkumnou částí, která zkoumá možnosti a funkčnost spolupráce mezi oběma subjekty. K objasnění zkoumané problematiky byla využita odborná literatura autorů, jako jsou Zelinková Olga, Pipeková Jarmila, Vágnerová Marie, Pospíšilová Bohumila, Tyšer Jiří a mnoho dalších.

1 Pedagogicko-psychologická poradna

1.1 Pedagogicko-psychologický poradenský systém v České republice

Pedagogicko-psychologické poradenství poskytuje služby dětem a mládeži od 3 let až po ukončení školního vzdělávání. Tento poradenský systém podporuje optimální vzdělávání a výchovu. Pedagogicko-psychologické poradenství je určeno nejen dětem a mládeži, ale také jejich rodičům a školským pedagogům.²

Systém pedagogicko-psychologického poradenství tvoří:

- *Výchovní poradci*
- *Školní psycholog, školní speciální pedagog*
- *Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)*
- *Speciálně pedagogická centra (SPC)*
- *Střediska výchovné péče*
- *Institut pedagogicko-psychologického poradenství³*

1.2 Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)

Jsou poradenská zařízení, která provádí psychologické a speciálně pedagogické vyšetření zaměřená na problematiku a následnou péči, která se týká výchovy i vzdělávání dětí a mládeže se specifickými poruchami učení nebo chování. V poradnách pracují psychologové, speciální pedagog, logoped a sociální pracovník. Tito odborníci se věnují nejenom dětem, ale také metodicky řídí práci výchovného poradce, poskytují metodické vedení učitelům – asistentům i výchovným poradcům.⁴

PPP se zabývají:

1. vyšetřením školní zralosti, zjišťováním laterality, individuálních předpokladů pro uplatňování a rozvíjení schopností a nadání dětí a mládeže, komplexní pedagogicko-psychologickou diagnostikou v souvislosti s profesní orientací žáků apod., i posuzováním vhodnosti případného odkladu školní docházky,
2. výchovou a vzděláním dětí a mládeže se somatickým, mentálním nebo smyslovým postižením,
3. posuzováním vhodnosti integrace nebo zařazením do speciální školy,

²Srov. PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, s. 31.

³Srov. tamtéž, s. 32.

⁴Srov. VALENTA, M.; a kol. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*, s. 31.

4. diagnostikováním a reedukací specifických vývojových poruch učení a případným návrhem na zařazení dítěte do specializované třídy,
5. uskutečňováním vzdělávacích činností pro pedagogické pracovníky v oblastech pedagogiky, psychologie a poradenství.⁵

1.2.1 Charakteristika PPP Jindřichův Hradec

Pracoviště PPP Jindřichův Hradec sídlí ve dvou městech- v Jindřichově Hradci a Dačicích. Adresa PPP: Jindřichův Hradec, Pravdova 837/II, 377 01. Poradna sídlí v budově Ministerstva zemědělství ČR ve čtvrtém patře. Pedagogicko-psychologická poradna v Jindřichově Hradci diagnostikuje klienty, snaží se o jejich reedukaci, nabízí terapie a poradenskou intervenci a poskytuje informační a metodickou činnost. Svě klienty rozděluje podle věku na předškolní věk a školní věk. U předškolního věku pracovníce PPP posuzují školní připravenost dítěte nebo jeho zařazení do specializované třídy MŠ či do režimu individuální integrace. Dále u předškoláků a raných školáků vyšetřují laterální a posuzují rizika poruch čtení a psaní. Připravují programy pro rozvíjení oslabených percepčních, motorických a kognitivních funkcí. Poskytují terapeutické vedení, metodickou pomoc rodičům i vychovatelům při řešení výchovných obtíží. U školního věku PPP diagnostikuje specifické poruchy učení, další školní obtíže nebo specifické poruchy chování, které jsou v současné době velmi aktuální. K častým činnostem patří také diagnostika vztahů v třídním kolektivu. V rámci informační a metodické činnosti poskytují pracovníce PPP mimo jiné i metodické vedení práce výchovných poradců a školních metodiků prevence na ZŠ, poskytují konzultace pedagogům a rodičům, vykonávají návštěvy na školách a poskytují pomoc při sestavování individuálních vzdělávacích plánů.⁶

1.3 Odborní pracovníci pedagogicko-psychologické poradny

Školní poradenský psycholog

Zabývá se řešením výchovně vzdělávacích problémů. Klade si za cíl pomáhat a podporovat dítě, jeho rodiče i učitele. Snaží se porozumět školákovi, jenž má nějaký

⁵ Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 26.

⁶ Srov. *Základní informace o poradně* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.pppcb.cz/index.php>.

problém, a navrhuje taková opatření, jež by školákovi mohla prospět podpořit jeho další rozvoj.⁷

Školní speciální pedagog

Působí v oblasti základního školství. Jeho snahou je snižování rizika vzniku výchovných a výukových problémů u žáků. Zaměřuje se na získání informací o osobnosti žáka a o jeho možnostech vzdělávání a výchovy.⁸

Logoped

Pracuje v pedagogicko-psychologické poradě, kde se většinou specializuje na poruchy učení a logopedické problémy, které souvisejí se školní docházkou. Na základě svého vzdělání mají oprávnění věnovat se celé šíři problematiky.⁹

Sociální pracovník

Přijímá žádosti o vyšetření, zajišťuje hladký průběh komunikace s poradnou, stará se o bezpečné zacházení s citlivými údaji. Stará se o doručení zpráv z vyšetření do rukou klientů. Sociální pracovník je povinen informovat kompetentní úřady v případě, že zjistí nesrovnalost nebo vychýlení od normality ve výchově dítěte ze strany rodičů.¹⁰

1.3.1 Odborní pracovníci pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci

Pedagogicko-psychologická poradna v Jindřichově Hradci zaměstnává odborné pracovníky v tomto složení: vedoucí pracoviště, 4 psycholožky, sociální pracovnice a speciální pedagožka. Všechny pracovnice mají vysokoškolské vzdělání a odbornou praxi v průměru 8 – 10 let.

1.4 Činnost pedagogicko-psychologické poradny ve vztahu ke školskému systému na ZŠ

Mezi činnosti pedegogicko-psychologické poradny ve vztahu ke školskému systému na základních školách patří mimo jiné vyšetření školní zralosti, zjišťování laterality i posuzování vhodnosti případného odkladu školní docházky, zabezpečení výchovy i vzdělání dětí a mládeže se somatickým, mentálním nebo smyslovým postižením.

⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 11.

⁸ Srov. PIPEKOVÁ, J.; a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, s. 31-33.

⁹ Srov. KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence*, s. 188.

¹⁰ Srov. FELCMANOVÁ, O. *Úloha sociálního pracovníka v pedagogicko-psychologické poradně* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://vos.mills.cz/assets/vos/vos-absolventskeprace-SP-2014/SP-kombi/prace/14spks-felcmanova.pdf>.

Poradna také posuzuje integrace nebo zařazení žáků do speciální školy. U žáků diagnostikuje a reedukuje specifické vývojové poruchy učení a navrhuje zařazení dítěte do specializované třídy. Poradny také metodicky řídí práci výchovného poradce, poskytují metodické vedení učitelům a zapůjčují konkrétní pomůcky a literaturu.¹¹

Pracovníci PPP v Jindřichově Hradci poskytují žákům základní školy v Chlumu u Třeboně diagnostiku, terapii a poradenskou intervenci a učitelům nabízejí informační a metodickou činnost. Počáteční kontakt s PPP je zajištěn písemnou formou prostřednictvím dotazníku se žádostí o pedagogicko-psychologické vyšetření žáka, do kterého učitelé zaznamenávají první signály, že se žák nachází ve svízelné situaci týkající se problému v učení nebo chování. Vyplněný dotazník zašle výchovný poradce, který působí na chlumké škole, pedagogicko-psychologické poradně do Jindřichova Hradce. Následuje pozvání a následná diagnostika žáka přímo v PPP v Jindřichově Hradci. Poradna také připravuje pro základní školy jednou ročně metodická setkání výchovných poradců, kterého se účastní i výchovný poradce této školy. PPP často poskytuje učitelům i telefonické konzultace.

1.4.1 Pedagogická diagnostika

Jednou z činností pedagogicko-psychologické poradny je pedagogická diagnostika, která je důležitá pro další práci při vzdělávání a výchově handicapovaného žáka.

Pedagogická diagnostika je komplexní proces, jehož cílem je poznávání, posuzování a hodnocení vzdělávacího procesu a jeho aktérů. Zaměřuje se na složku obsahovou, tj. zjišťování dosažené úrovně vědomostí, dovedností a návyků, a procesuální, tj. jakým způsobem proces výchovy i vzdělávání probíhá, jak ovlivňuje žáka. Diagnostiku může provádět každý, kdo se zamýšlí nad dítětem. Laickou diagnostiku může provádět i rodič. Nejlépe diagnostikuje dítě odborník, který je dobře připraven pro svou profesi.¹² Diagnostický proces ve školním prostředí je dlouhodobý, vychází většinou z pozorování dítěte v běžných školních situacích. Naproti tomu diagnostika v pedagogicko-psychologické poradně probíhá za zcela jiných podmínek, v jiném prostředí, a proto dítě může podávat rozdílné výkony.¹³

¹¹ Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 18.

¹² Srov. ZELÍNKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*, s. 12.

¹³ Srov. tamtéž, s. 23.

1.4.2 Prevence

Další činností pedagogicko-psychologické poradny je prevence. Úkolem pedagogicko-psychologické poradny je omezit rozvoj potíží na různé úrovni a učinit taková opatření, kterými by se mohlo problémům předejít nebo je snížit. Rozlišujeme tři druhy prevence. Primární prevence je zaměřena na zabránění vzniku problému, sekundární přispívá k minimalizaci rozvoje potíží a omezení jejich zhoršování a terciární prevence se zaměřuje na eliminaci již rozvinutých potíží.¹⁴

1.4.3 Náprava a pomoc

Opatření navrhovaná pedagogicko-psychologickou poradnou by měla přispět k řešení problému. Opatření mohou mít podobu doporučení, jak se chovat nebo co udělat pro zlepšení stavu, situace či mezilidských vztahů žáka. Ne vždy je možné volit totéž řešení pro všechny případy určitého typu, protože děti a jejich rodiny nezpracovávají a nezvládají svoje potíže stejným způsobem. Proto je nutné návrhy na základě podrobné analýzy odlišit. Pedagogicko-psychologická poradna realizuje své poradenské návrhy prostřednictvím školy i rodiny. Žáky je nutné aktivizovat, aby byli ochotni spolupracovat na nápravě. K tomu, aby došlo ke zlepšení, je nutné respektovat možnosti dítěte a rodinného zázemí nebo prostředí školy.¹⁵

¹⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 14.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 14.

2 Základní škola

2.1 Charakteristika základního vzdělávání

Základní vzdělání se uskutečňuje oborem vzdělávání základní škola. Pro realizaci základního vzdělávání byl vydán Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb.¹⁶

2.2 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

Základní vzdělávání vychází z dokumentu - Rámcový vzdělávací program (RVP). RVP jsou tvořeny principy kurikulární politiky, které jsou zapsány v Národním programu vzdělávání (tzv. Bílé knize) a vychází ze zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Pozdější předpisy přinášejí do vzdělávací soustavy nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Národní vzdělávací program a RVP představují státní úroveň vzdělávání, přičemž RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.¹⁷

RVP se zabývá vzděláváním žáků se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním. Vzdělávání těchto žáků se provádí na školách, které jsou samostatně zřízeny pro tyto žáky, dále v samostatných třídách, odděleních nebo studijních skupinách s upravenými vzdělávacími programy a formou individuální integrace do běžných tříd.¹⁸

¹⁶ Srov. JEŘÁBEK, J.; LISNEROVÁ, R.; SMEJKALOVÁ, A.; TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, s. 7.

¹⁷ Srov. *tamtéž*, s. 5.

¹⁸ Srov. JEŘÁBEK, J.; LISNEROVÁ, R.; SMEJKALOVÁ, A.; TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, s. 122.

2.3 Charakteristika základní školy

Základní škola je jedním z pilířů sociální konstrukce společnosti a součástí života všech generací v období dětství a dospívání. Ve škole žáci získávají znalosti a dovednosti, osvojují si vzorce chování a hodnoty důležité pro osobnostní rozvoj a život ve společnosti.¹⁹

2.3.1 Charakteristika základní školy Chlum u Třeboně

Základní škola Chlum u Třeboně je úplná škola s devíti postupnými ročníky. Na prvním i na druhém stupni je v každém ročníku jedna třída. Průměrná naplněnost tříd se pohybuje kolem 19 žáků. Škola je zaměřena na poskytování kvalitního všeobecného vzdělávání všem žákům, na podporu jejich rozvoje, studijního a profesního růstu s přihlédnutím k jejich individuálním potřebám.

Zdroj: vlastní výzkum – rozhovor s ředitelem ZŠ Chlum u Třeboně

2.4 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Školní vzdělávací program je typ dokumentu sloužící plánování kurikula neboli programu výuky. Kurikulum umožňuje českým školám výrazněji se podílet na výběru obsahu vzdělávání.²⁰

2.4.1 Školní vzdělávací program ZŠ Chlum u Třeboně

Při vzdělávání žáků vychází ZŠ ze školního vzdělávacího programu „ŠKOLA-KOMPAS PRO ŽIVOT“, který si klade za cíl napomáhat k utváření samostatně myslících, aktivních a kreativních osobností. Jako prioritu si stanovil oblast vztahovou - utváření silného vztahu k vlastnímu regionu, jeho krásám i tradicím, k ochraně životního prostředí, vztahu ke kultuře, respektu ke všem živým bytostem. Škola zabezpečuje výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vychází při tom ze zákona č. 561/2004 a z vyhlášky č. 73/2000 (úprava 62/2007). Nejčastější skupinou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou na škole žáci s vývojovými poruchami učení a chování. Tito žáci jsou v evidenci pedagogicko-psychologické poradny.

¹⁹ Srov. DVOŘÁK, D.; STARÝ, K.; URBÁNEK, P.; CHVÁL, M.; WALTEROVÁ, E. *Česká základní škola*, s. 11.

²⁰ Srov. KAPRÁLEK, K.; BĚLECKÝ, Z. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*, s. 19

Na základě vyšetření a doporučení tohoto odborného pracoviště jsou žáci zařazováni do reedukační péče. Žáci jsou na této škole integrováni v běžném typu třídy.²¹

2.5 Učitel

Učitel, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, je jeden ze základních činitelů výchovně-vzdělávacího procesu. K výkonu učitelského povolání je nutná pedagogická způsobilost. Učitel napomáhá zlepšovat prostředí, ve kterém dochází k výchovně vzdělávacímu procesu, předává své znalosti, motivuje žáky a rozvíjí jejich morální hodnoty, hodnotí proces učení.²²

2.6 Výchovný poradce

Jde o pedagoga, který pracuje na všech typech a stupních škol a plní funkci pedagogicko-psychologického poradenství v oblasti výchovy a vzdělávání přímo na škole, pomáhá při profesní orientaci, zvláštní pozornost věnuje dětem a mládeži, které trpí nějakou poruchou, např. poruchou učení nebo chování. Tyto otázky řeší z hlediska pedagogické, psychologické a sociální normy. Dále plní úkoly při zjišťování, prevenci a nápravě těchto poruch.²³

2.7 Diagnostika žáka na ZŠ

Učitel se při své výchovně vzdělávací práci zaměřuje více na didaktickou diagnostiku, která zjišťuje a hodnotí kvalitu osvojených vědomostí a dovedností žáků ve vyučování. V případě, kdy žák neprospívá nebo se u něj objeví nedostatky a problémy, zaměří se učitel na hlubší diagnostiku. Na základě toho stanoví, zda je možné provést nápravu výchovně vzdělávacích obtíží v rámci působení školy a rodiny nebo vysloví podezření na poruchu mimo normu a zde se již musí obrátit o pomoc k psychologovi, lékaři, případně k dalším odborníkům.²⁴

²¹ DVOŘÁK, D.; STARÝ, K.; URBÁNEK, P.; CHVÁL, M.; WALTEROVÁ, E.; *Česká základní škola*, s. 27

²² Srov. PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*, s. 261.

²³ Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, JIŘÍ. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 7.

²⁴ Srov. SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole I*, s. 10.

2.8 Prevence, náprava a pomoc

Prevence má důležitou funkci. Jedná se o to, včas podchytit určité schopnosti dítěte nebo naopak odhalit možné potíže a nedostatky a přizpůsobit své výchovné působení tak, aby se schopnosti rozvinuly a potíže co nejdříve odstranily.²⁵

Výuku speciálních dovedností provádí ve škole speciální pedagog nebo pedagogický pracovník, který absolvoval program akreditovaný MŠMT v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Tento program je zaměřený na problematiku při odstraňování specifických poruch učení nebo specifických poruch chování.²⁶

Pokud je u žáka diagnostikována výrazná forma poruchy učení, může být žák přeřazen do dyslektické třídy nebo integrován do běžné základní školy. O integraci rozhoduje ředitel školy. Pokud je žák integrován, vypracuje se individuální vzdělávací program. **Individuální vzdělávací program zahrnuje:**

- Individuální speciálně pedagogickou práci se žákem mimo vyučovací dobu s navrženou hodinovou dotací.
- Účast dalšího odborníka k výuce specifických dovedností s návrhem týdenní dotace.
- Snížení počtu žáků ve třídě.
- Vybavení náhradními, speciálními učebními pomůckami, učebnicemi a texty.²⁷

²⁵ Srov. tamtéž, s. 10.

²⁶ Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 34.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 30.

3 Vzájemná spolupráce učitelů ZŠ a pedagogicko-psychologické poradny

3.1 Způsoby spolupráce obou subjektů

Pedagogicko-psychologická poradna se snaží na svém pracovišti o vytvoření takových podmínek, aby došlo k navázání individuálního kontaktu se žákem, který přišel na vyšetření z běžné či specializované třídy. Jde především o to, aby žák při vyšetření podal optimální výkon. Do pedagogicko-psychologické poradny bývá žák obvykle doporučen učitelem, který může o žákovi poskytnout poradně informace o úrovni jeho vědomostí a dovedností v podmínkách třídy. Informace o žákovi učitel vyplní do předepsaného školního dotazníku, který výchovný poradce ZŠ zašle pedagogicko-psychologické poradně, která z těchto informací při vyšetření žáka čerpá.²⁸

Další formou spolupráce mezi oběma subjekty je vypracování individuálního vzdělávacího programu (IVP), který je podkladem pro uplatňování požadavků ředitele školy o navýšení finančních prostředků a je závazným dokumentem pro zajištění speciálních vzdělávacích potřeb žáka. IVP vypracovává třídní učitel nebo učitel vyučovacího předmětu ve spolupráci s poradenským pracovištěm. Kopie zpracovaného IVP je zaslána příslušnému poradenskému pracovišti.²⁹

Pedagogicko-psychologické poradny doporučují a připravují učitelům ZŠ velké množství seminářů, které jim umožňují některé typy dalšího vzdělávání, jež by jim pomohlo preventivně působit na své žáky. Do takového vzdělávání mohou patřit např. semináře PaedDr. Olgy Zelinkové. Její přednášková činnost je zaměřena hlavně na pedagogickou diagnostiku a vývojové poruchy učení. Na těchto seminářích si učitelé ZŠ a poradenských středisek mohou navzájem vyměňovat svoje postřehy získané z praxe.³⁰

²⁸ Srov. ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*, s. 50.

²⁹ Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 38.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 34.

4 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je na základě teoretických poznatků a výzkumu zjistit, jak probíhá spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování.

4.1 Hlavní výzkumná otázka (HVO)

V souladu s výše stanoveným cílem práce byla vytvořena tato hlavní výzkumná otázka, která je současně cílem výzkumu: Jak funguje spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování a jakými způsoby práce a prostředky lze tuto spolupráci zefektivnit?

4.2 Dílčí výzkumné otázky (DVO)

Vzhledem k hlavní výzkumné otázce byly vytvořeny tyto dílčí výzkumné otázky ve dvou okruzích:

Pro pracovníky PPP

- Z jakých důvodů se na vás nejčastěji obracejí učitelé ZŠ Chlum u Třeboně?
- Jakou máte zkušenost se spoluprací s učiteli na ZŠ Chlum u Třeboně?
- V čem spatřujete klady nebo zápory vaší spolupráce se ZŠ Chlumu u Třeboně?
- Řídí se učitelé ZŠ Chlumu u Třeboně v praxi vašim teoretickým doporučením?
- Jak by se dala zefektivnit spolupráce se ZŠ Chlum u Třeboně?

Pro učitele ZŠ

- Z jakých důvodů se nejčastěji obracíte na PPP v Jindřichově Hradci?
- Jakou máte zkušenost se spoluprací s PPP v Jindřichově Hradci?
- V čem spatřujete klady nebo zápory spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci?
- Mají učitelé možnost aplikovat v praxi všechna teoretická doporučení z PPP v Jindřichově Hradci?
- Jak by se dala zefektivnit spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci?

5 Metodika výzkumné strategie

5.1 Použitá výzkumná strategie

K dosažení cíle v práci byl zvolen kvalitativní výzkum, který zkoumá, jak spolupracují učitelé ZŠ v Chlumu u Třeboně a pracovníci Pedagogicko-psychologické poradny Jindřichův Hradec na zmírnění či odstranění úskalí spojeného se vzděláním a výchovou dětí se specifickými poruchami.

Výzkum na základě analýzy sebraných informací hledá odpověď na základní výzkumnou otázku, přičemž vznikají deduktivní a induktivní závěry. Základní výzkumná otázka je doplněna dílčími výzkumnými otázkami, které se mohou v průběhu výzkumu měnit.³¹

5.1.1 Metoda dotazování

Při výzkumu byla zvolena metoda dotazování. V práci byla použita technika polostrukturovaného rozhovoru, kterou charakterizuje určitá osnova, ale také velká pružnost procesu získávání výsledků.³²

Ve výzkumu bylo stanoveno schéma, které obsahuje okruhy otázek, na něž se výzkumník bude ptát. Pořadí otázek lze podle potřeby zaměňovat tak, aby byla výtěžnost rozhovoru co nejlepší. Tato technika umožňuje rozpracovat téma do hloubky, výzkumník může rovněž klást doplňující otázky.³³

Pro potřeby výzkumu k této bakalářské práci byly vytvořeny dva základní okruhy, které byly rozděleny takto: okruh pedagogicko-psychologická poradna a okruh základní škola. Jednotlivé okruhy obsahují dílčí otázky, které danou oblast rozvíjejí.

Rozhovor byl uskutečněn na dvou pracovištích a to na ZŠ Chlum u Třeboně a PPP Jindřichův Hradec. Rozhovor probíhal v místnosti k tomu určené za přítomnosti respondenta a výzkumníka. Doba trvání rozhovoru byla 30 minut. Respondent byl před zahájením informován o průběhu rozhovoru. Průběh rozhovoru byl výzkumníkem písemně zaznamenáván na předem připravený tiskopis.

³¹Srov. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. ZÁKLADNÍ METODY A APLIKACE*, s. 50.

³²Srov. tamtéž, s. 164.

³³Srov. MIJOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 159.

5.2 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem byli pracovníci PPP Jindřichův Hradec a učitelé ZŠ Chlum u Třeboně. Pracovníci PPP byli zastoupeni speciálními pedagogy, psychologem, sociální pracovníci. ZŠ byla zastoupena třídními učiteli a výchovným poradcem. Respondentky v obou dvou subjektech tvořily pouze ženy s vysokoškolským vzděláním. Dotazované respondentky v PPP byly pracovnice poradny ve složení dvě speciální pedagožky, jedna psycholožka a jedna sociální pracovnice. Jejich délka praxe se pohybuje mezi 7 až 15 lety. Dotazované respondentky v ZŠ pracují jako třídní učitelé a výchovný poradce. Jejich délka praxe se pohybuje mezi 20 až 27 roky. Respondentky odpovídaly na dílčí výzkumné otázky, které napomáhaly k zodpovězení hlavní výzkumné otázky. Získané odpovědi byly roztrženy do skupin na základě podobnosti výroků jednotlivých respondentek. Mezi dotazované respondenty byl také zařazen ředitel základní školy, který charakterizoval Základní školu Chlum u Třeboně a její výchovně vzdělávací program „Škola-kompas pro život.“

5.2.1 Způsob výběru zkoumaného souboru

Účastníci výzkumu byli vybíráni podle určitých předpokladů, což jsou kritéria záměrného (účelového) výběru. Důležitou roli hraje také ochota respondenta zapojit se do výzkumu.³⁴

Respondentky byly záměrně vybrány podle pracovních pozic a podle toho, zda se podílejí na práci s dětmi se specifickými poruchami učení a chování.

Vzhledem k malému počtu respondentů byl pro potřeby výzkumu zvolen prostý záměrný výběr, kdy výzkumník volí respondenty, kteří splňují podmínky pro výzkum a zároveň se na něm chtějí podílet.³⁵

5.3 Způsob zpracování dat

Získaná data byla zpracována metodou vytváření trsů. Do skupiny či trsů jsou zařazeny výroky na základě určitého znaku, který se opakuje. Metoda používá k třídění srovnávání a agregaci získaných dat.³⁶

³⁴ Srov. MIJOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*, s. 135.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 136.

³⁶ Srov. tamtéž, s. 221.

6 Výsledky

Tabulka č. 1 – Identifikace respondentů PPP Jindřichův Hradec

Identifikace				
	Pohlaví	Vzdělání	Pracovní pozice	Délka praxe
Respondent 1 (R1-PPP)	Žena	Mgr.	Psycholožka	7 let
Respondent 2 (R2-PPP)	Žena	DiS.	Sociální pracovníce	9 let
Respondent 3 (R3-PPP)	Žena	Mgr.	Speciální pedagožka	10 let
Respondent 4 (R4-PPP)	Žena	Mgr.	Speciální pedagožka	15 let

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 2 – Identifikace respondentů ZŠ Chlum u Třeboně

Identifikace				
	Pohlaví	Vzdělání	Pracovní pozice	Délka praxe
Respondent1 (R1-ZŠ)	Žena	Mgr.	Výchovný poradce	27 let
Respondent 2 (R2-ZŠ)	Žena	Mgr.	Třídní učitel	27 let
Respondent 3 (R3-ZŠ)	Žena	Mgr.	Třídní učitel	14 let
Respondent 4 (R4-ZŠ)	Žena	Mgr.	Třídní učitel	19 let

Zdroj: vlastní výzkum

6.1 Vyhodnocení dílčích výzkumných otázek (DVO) - okruh PPP

V rámci okruhu PPP byly respondentkám pokládány otázky týkající se spolupráce s učiteli základní školy.

6.1.1 Vyhodnocení DVO č. 1

První dílčí výzkumná otázka se zabývá problematikou, z jakých důvodů se učitelé nejčastěji obracejí na pracovníky PPP. Z odpovědí respondentek PPP vyplynulo, že důvody, se kterými se učitelé obracejí na PPP, jsou různorodé, avšak nejčastějším důvodem je potřeba rady, jak pracovat se žákem se specifickou poruchou, ověření učitelovy diagnózy spojené s vyšetřením žáka a pomoc při sestavování individuálního vzdělávacího plánu.

Dle Vágnerové (2005) nemohou mnohé problémy, zejména závažnějšího charakteru, učitelé zvládnout sami, a proto žádají o pomoc odborníky. Odbornou konzultaci poskytují učitelům různé poradenské instituce.³⁷ Všechny respondentky se shodly na odpovědi: „*V současné době přibývá žádostí o vyšetření či intervenci z důvodu výchovných obtíží.*“³⁸

6.1.2 Vyhodnocení DVO č. 2

Druhá dílčí výzkumná otázka zjišťovala, jakou mají respondentky zkušenost se spoluprací s učiteli na ZŠ Chlum u Třeboně.

Z výpovědí dvou respondentek vyplývá, že učitelé považují poradnu za celkem zbytečnou a preferují nutnost „*měřit všem žákům stejně, aby bylo vše spravedlivé.*“³⁹ V názoru na nestandardní žáky se uplatňují obecné postoje či dokonce předsudky, které vychází z dané společnosti. Učitelé často nemají pro hodnocení handicapovaných žáků vytvořená kritéria, a proto mají tendenci držet se hodnotícího standardu. Někdy dochází k narušení vztahu mezi učitelem a žákem s poruchou, neboť někteří učitelé mají tendenci interpretovat projevy těchto žáků stejným způsobem jako projevy ostatních žáků, uvádí Vágnerová (2005).⁴⁰ Z dvou odpovědí lze soudit, že učitelé, kteří patří do výše zmíněné skupiny, zaujímají jen malé procento. Většina jsou učitelé, kteří mají intenzivní zájem o dítě, jeho problém i rodinné zázemí apod. Jedna z respondentek hovořila o skupině učitelů, kteří spolupracují pouze

³⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 31.

³⁸ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP.

³⁹ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R2-PPP, R4-PPP.

⁴⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 256.

v rovině „*abych měl na to papír*“⁴¹ tzn., že se učitel ujišťuje o správnosti své zjištěné diagnózy. Většina respondentek se vyslovila v duchu dobré a přínosné spolupráce s učiteli, která přispívá k zajištění pomoci dětem se specifickou poruchou učení a poruchou chování při jejich výchově a vzdělávání v běžné třídě základní školy.

6.1.3 Vyhodnocení DVO č. 3

Třetí dílčí otázka zkoumala klady a zápory vzájemné spolupráce učitelů a pracovníků PPP.

Kladně hodnotily spolupráci s učiteli všechny dotazované respondentky, za velký přínos považovaly spojení s pracovníky PPP v úsilí pomoci konkrétnímu dítěti. Mezi další klady zařadily profesionalitu, dobrou informovanost a povědomí o specifických poruchách učení a chování. Jedna z respondentek uvádí „*Nejvíce oceňuji podrobně vyplněné dotazníky, které se týkají žáků s problémy při vzdělávání a výchově. Dotazníky nám pomáhají při diagnostice žáka a usnadňují nám s ním lépe navázat kontakt v prostředí, které mu je neznámé.*“⁴²

Dle Pospíšilové (2003) souhlasí-li rodiče s vyšetřením žáka, který nemá potřebné předpoklady dosáhnout ve škole požadovaných výsledků, vyplní třídní učitel školní dotazník a výchovný poradce ho zašle příslušným subjektům. Školní dotazník je na většině škol již jako předepsaný formulář. Pokud škola takový formulář nemá, sestaví ho výchovný poradce.⁴³

Za zápornou stránku spolupráce považují dvě dotazované respondentky formalismus v naplňování doporučení. Avšak největší problém spatřují v malé možnosti osobně navštěvovat školy, třídy tedy žáky v běžném vzdělávacím procesu. Důvodem je malá časová dotace, organizační a především finanční omezení. „*Řada učitelů není dostatečně informována o práci, možnostech a kompetencích poraden a často požadují nesplnitelné.*“⁴⁴ Respondentky rovněž uváděly, že častou komplikací je právě nejen časové hledisko či finanční otázka, ale také do jisté míry neznalost kompetencí, které má k dispozici zařízení PPP. Učitelé se někdy na PPP obracejí se žádostí vyřešit problém, který PPP nemůže řešit, neboť k tomu nemá oprávnění. To vše vyplývá údajně z neznalosti a nedostatečné informovanosti učitelů.

⁴¹Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R4-PPP.

⁴²Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R1-PPP.

⁴³Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 20.

⁴⁴Zdroj: Př. č. III.: vlastní výzkum – rozhovor s R2-PPP, R4-PPP.

Vágnerová (2005) ve své knize Školní poradenská psychologie pro pedagogy také poukazuje na různá očekávání učitelů, která mají ve vztahu k poradenským pracovníkům. Hovoří o tom, že učitelé mohou mít nereálné představy, které nelze uspokojit. Poradna se snaží rodičům i učitelům pomoci, ale není schopna problém vyřešit sama, bez vynaložení úsilí na obou stranách.⁴⁵

*„Chybí mi zpětná vazba, která by mi poskytla informaci o žákovi, který byl u nás vyšetřen. Myslím tím, že by bylo dobré, kdyby mi učitel písemně nebo telefonicky sdělil pokroky, případně neúspěchy mnou diagnostikovaného žáka.“*⁴⁶ Přípomínka jedné ze čtyř respondentek, která by přivítala zpětnou vazbu k naplňování kvalitnější spolupráce mezi oběma subjekty, je zajímavá, avšak informovat PPP následně po vyšetření žáka není v povinnostech učitele. Toto si respondentky PPP uvědomují, a tak vše zůstává v rovině přání.

6.1.4 Vyhodnocení DVO č. 4

Čtvrtá dílčí výzkumná otázka řešila skutečnost, zda se učitelé ZŠ Chlumu u Třeboně, řídí v praxi teoretickými doporučeními speciálních pedagogů a psychologů z PPP Jindřichův Hradec.

Jedna z dotazovaných respondentek odpověděla: *„Ano, ale je nutné, aby u toho přemýšleli, využívali svého pedagogického umu a znalostí o konkrétním dítěti. A to vše by mělo vést k tomu, aby dítě „provázeli“ školou a ne mu permanentně ukazovali, v čem je špatné, co nezvládá.“*⁴⁷ Respondentky se shodly na tom, že vzdělávací proces u dětí se specifickými poruchami učení a chování vyžaduje profesionalitu, velkou trpělivost a individuální přístup ke každému dítěti, jež je postiženo nějakým znevýhodněním, které mu způsobuje různá úskalí. Je třeba žáka často chválit, povzbuzovat, ukazovat, v čem vyniká a co se mu podařilo. *„U některých učitelů převažuje formalismus v naplňování doporučení, avšak je jich opravdu málo.“*⁴⁸

Dle Vágnerové (2005) učitelé mají tendenci posuzovat projevy svých žáků zjednodušeně a vysvětlovat jednání žáků předem daným způsobem (např. dítě má špatné známky, protože je líné). Učitelé si tento problém neuvědomují a nechtějí

⁴⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 32.

⁴⁶ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R3-PPP.

⁴⁷ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R2-PPP.

⁴⁸ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R2-PPP.

připustit, že jde o jejich subjektivní názor, který může vést k nepřesnostem v hodnocení žáka.⁴⁹

Speciální pedagogové a psychologové při vyřčení diagnózy zašlou škole doporučení, jak se žákem pracovat. Někdy se setkávají s názorem, že jejich doporučení jsou nepodstatná a jsou učiteli ignorována. Tuto informaci se pracovníci dozvídají od rodičů vyšetřených žáků. Názor je však ojedinělý, většina respondentek vyjádřila spokojenost s naplňováním jejich doporučení.

6.1.5 Vyhodnocení DVO č. 5

Pátá a zároveň poslední dílčí výzkumná otázka, byla položena dotazovaným z PPP a odpovídala na to, jak zefektivnit spolupráci se ZŠ Chlum u Třeboně.

Tři respondentky uvádí, že efektivitu spolupráce by ve velké míře podpořila zvýšená časová dotace, tzn., aby každá jednotlivá pracovnice PPP měla více času, který by mohla věnovat konkrétnímu žákovi nejenom při jeho diagnostice, ale také při navštěvování školy a sledování žáka v přímém vzdělávacím procesu. K tomu je zapotřebí více finančních prostředků, které chybějí. *„Přáním nás všech je, aby na každé škole i té nejmenší na vesnici pracoval a poskytoval své služby speciální pedagog nebo psycholog. Působil by tak jako spojovací článek mezi třídními učiteli a pracovníky PPP a zajišťoval by zpětnou vazbu mezi učitelem, žákem, PPP a rodiči.“*⁵⁰ Na velkých školách v současné době již pracují speciální pedagogové nebo psychologové, avšak malé školy si toto privilegium z finančních důvodů nemohou dovolit. Finance proto vidí všechny dotazované respondentky jako jednu z největších příčin, které brání efektivitě spolupráce mezi PPP a učiteli. *„Velkým přínosem by bylo také, kdyby došlo k navýšení personálního obsazení.“*⁵¹ Navýšení personálního obsazení pracovníků v poradnách by umožnilo věnovat více času jednomu konkrétnímu žákovi a umožnilo by respondentkám, aby mohly žáka sledovat v přímém vzdělávacím procesu a častěji se s ním setkávat na preventivních kontrolách.

6.2 Vyhodnocení dílčích výzkumných otázek (DVO) - okruh ZŠ

V rámci okruhu ZŠ byly respondentkám pokládány otázky týkající se spolupráce se zaměstnanci PPP.

⁴⁹Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 19.

⁵⁰Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R1-PPP, R3-PPP, R4-PPP.

⁵¹Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. III.: rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP.

6.2.1 Vyhodnocení DVO č. 1

Respondentkám byla položena otázka, která měla zmapovat důvody, se kterými se učitelé nejčastěji obracejí na zaměstnance PPP v Jindřichově Hradci.

Tři respondentky ze čtyř často uváděly tyto důvody: „*Chci vědět, jak pracovat s dětmi, u kterých je diagnostikována specifická porucha učení nebo chování. Vyšetření mě utvrdí v tom, že při práci s takovými žáky postupuji správně.*“⁵² Učitelé uváděli, že jedním z nejčastějších důvodů, se kterým se obracejí na pedagogy z PPP, je pomoc při diagnostice žáka a případně ověření vlastní diagnózy.

Dle Vágnerové (2005) jedním ze zdrojů k provedení správné diagnostiky jsou informace od učitele. Proto by měl učitel psychologovi zaslat podrobné sdělení o projevech a potížích daného dítěte. Učitel může svůj požadavek specifikovat, např. se může psychologa zeptat, co je příčinou konkrétních potíží. Výsledkem vyšetření jsou informace a doporučení psychologa nebo speciálního pedagoga, jak se žákem dále pracovat a jaké jsou jeho možnosti, co od něho může učitel vyžadovat, aby nedošlo k nadměrnému zatěžování žáka.⁵³

Jedna z respondentek uvedla: „*Většinou se na kolegy z poradny obracím se žádostí o pomoc při sestavování individuálního vzdělávacího plánu.*“⁵⁴ Jestliže je u žáka diagnostikována specifická porucha učení a žák je tzv. integrován, je v povinnostech třídního učitele a výchovného poradce vytvořit individuální vzdělávací plán (IVP). Tvorbu IVP konzultují učitelé s výchovným poradcem a s pracovníky PPP.

Dle Pospíšilové (2003) je IVP závazný pracovní materiál, který je určen všem, kdo se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného. Na jeho tvorbě spolupracují učitel, pracovník provádějící nápravu, vedení školy, žák, jeho zákonní zástupci a pracovník PPP.⁵⁵

Všechny respondentky se shodly na tom, že velkým přínosem pro jejich práci se žákem se specifickou poruchou je metodické vedení, které jim poskytují zaměstnanci PPP. Jedna z dotazovaných respondentek také řekla: „*Většinou jsou to problémy s učením, kdy potřebuji zjistit jejich příčiny, případně poradit rodičům, aby věděli, jak svému dítěti pomoci s učením.*“⁵⁶ Velmi důležitá je spolupráce nejen

⁵²Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ.

⁵³Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*, s. 50.

⁵⁴Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ.

⁵⁵Srov. POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*, s. 38.

⁵⁶Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R3-ZŠ.

se zaměstnanci PPP, ale zejména také s rodiči handicapovaného žáka, a proto si učitelé velmi váží rad a doporučení speciálních pedagogů a psychologů.

6.2.2 Vyhodnocení DVO č. 2

Další otázka, která byla položena respondentkám, se zabývá zkušenostmi učitelů se spoluprací s PPP.

Ze získaných výpovědí vyplynulo, že se učitelé většinou se zaměstnanci PPP shodnou na diagnóze i na dalším postupu. Nelíbí se jim však dlouhé čekání na termíny vyšetření. „*Žádá-li škola o vyšetření žáka, od vyplnění dotazníku k pozvánce uplyne často i půl roku a mezi tím se mohou obtíže dítěte změnit,*“⁵⁷ uvedla jedna ze čtyř dotazovaných. „*Vše závisí na lidech, na které narazím...*“⁵⁸ Respondentky uváděly, že spolupráce s PPP je obecně dobrá, ale že spolupráce s člověkem, který vychází z praxe, je vždy lepší. Někdy dochází i k rozepřím, protože se učitelé domnívají, že chybí propojenost mezi teorií a praxí a že by se speciální pedagogové měli více dostat do škol a zúčastnit se vzdělávacího procesu v praxi. K tomuto tématu se vyjádřila jedna z dotazovaných: „*Zaměstnanci z PPP by měli častěji sledovat vyšetřeného žáka při práci ve třídě.*“⁵⁹ Přáním učitelů je, aby se speciální pedagog nebo psycholog účastnil pozorování žáka v běžných školních situacích a mohl tak posoudit úspěchy i neúspěchy při vyučování či jeho chování v jiném prostředí, než jsou prostory pedagogicko-psychologické poradny. Avšak pozorování v různých prostředích je pro diagnostiku velmi důležité, jak uvádí Zelinková (2001) ve své knize: Zjištění, že dítě je v jednom prostředí bezproblémové a v jiném má výrazné obtíže, je pro diagnostiku důležité. Nutí učitelé k hledání příčin a následně jiných přístupů. Rozdílné výsledky při vyučování a při vyšetření PPP vedou k zamyšlení, co může tyto rozdíly způsobovat. Odlišná diagnóza pomáhá vyvodit závěry ke komplexnímu vnímání dítěte a správně zvolit optimální metody a přístup.⁶⁰

Učitelé jsou si však vědomi, že tento problém není jednoduché vyřešit, protože speciální pedagogové jsou příliš zaneprázdnění diagnostikou dětí a také jim chybí finanční prostředky. Učitelé poukazují na to, že jinak se dítě chová ve své kmenové třídě a jinak při vyšetření v poradně, a tak může dojít i ke zkreslení pohledu na žáka. Další respondentka uvedla: „*Jestliže jsem já aktivní, tak má zkušenost se spoluprací*

⁵⁷Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ.

⁵⁸Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ.

⁵⁹Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R2-ZŠ.

⁶⁰ Srov. ZELINKOVÁ, O., *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*, s. 24.

s PPP je dobrá. Poradna má zájem, zejména jedna speciální pedagožka mi poskytuje informace i nad rámec svých povinností. Kontakt s PPP praktikuji i mimo dotazník, problém konzultuji také telefonicky. Pokud problém nastíním osobně, jeví se mi výsledek daleko lepší.“⁶¹ Učitelé by preferovali raději osobní kontakt se zaměstnanci PPP než pouze prostřednictvím dotazníku, neboť osobně či telefonicky jsou schopni lépe popsat problém, který se týká problémového žáka. Respondentky také uvádí, že v osobním kontaktu mohou lépe vystihnout nejenom vzdělávací a výchovné problémy žáka, ale mohou psychologa či pedagoga uvést do prostředí, ve kterém dítě vyrůstá a jaké podněty na něj působí.

6.2.3 Vyhodnocení DVO č. 3

Třetí dílčí výzkumná otázka se dotazovala respondentek, v čem spatřují klady nebo záporny spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci.

V každém pracovním procesu, ve kterém spolupracují mezi sebou jednotlivci nebo skupiny lidí, dochází k jejich hodnocení. Hodnocení mohou být kladná nebo záporná. Učitelé ze ZŠ v Chlumu u Třeboně ve velké míře hodnotili spolupráci s kolegy z PPP Jindřichův Hradec v mnoha případech velmi kladně. Jedna respondentka uvedla: „Velmi si vážím vstřícnosti a pomoci při řešení problémů týkajících se problematiky žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování. Pracovníci poradny mě utvrdí, že při práci s handicapovanými dětmi postupují správně.“⁶² Přestože učitelé díky své mnohaleté praxi dokážou odhalit u žáka poruchu učení, potřebují se ve své diagnóze ujistit, že je korektní a že při vzdělávání takového žáka postupují správně. Využívají proto odbornosti pracovníků z PPP jako poradního orgánu. Dle Zelinkové (2003) termín porucha učení označuje heterogenní skupinu obtíží, které se projevují při osvojování a užívání řeči, čtení, psaní, naslouchání a matematiky. Tyto obtíže vznikají na podkladě dysfunkcí centrální nervové soustavy. Zelinková také uvádí, že při nesprávném vedení dítěte s poruchou učení se mohou objevit poruchy chování.⁶³ Další z respondentek odpověděla: „PPP mi pomáhá ujasnit si příčiny obtíží dítěte s učním a s výběrem odpovídajících metod práce. Další pozitivum vidím i v tom, že podobně jsou také nasměrováni rodiče dítěte, kteří dostanou různé materiály k domácímu procvičování. Chtějí-li, mohou pak svému dítěti výrazně

⁶¹ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R4-ZŠ.

⁶² Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R3-ZŠ.

⁶³ Srov. ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*, s. 12.

pomoci.“⁶⁴ Důležitá je nejenom spolupráce učitelů a zaměstnanců PPP, ale také spolupráce s rodiči postižených dětí. Rodiče kladně vnímají doporučení speciálních pedagogů, a pokud podle doporučených rad pracují i doma, dostaví se úspěch, který s radostí konzultují a sdílí i s učiteli.

Mary Sheedyová – Kurcinková (1998) ve své knize *Problémové dítě v rodině a ve škole* uvádí, že děti, jejichž rodiče se zapojují do práce jejich školy a do jejich vzdělávání, jsou ve škole úspěšnější než děti, jejichž rodiče se nezapojují. V knize nabádá rodiče, aby využili každé příležitosti účastnit se činností svého dítěte, které se týkají jeho školy.⁶⁵

Jak již bylo řečeno výše, hodnocení nemusí být vždy kladná. Důvodem kritiky však mohou být i jiné faktory než ty lidské. Také respondentky ve svých odpovědích na takové faktory upozornily. „*Zápor vnímám v nedostatku financování pomoci dětem s poruchou. Školy dříve získávaly finanční podporu na pravidelné individuální doučování dětí s tzv. integrací. V současné době není na naší škole žádné dítě s integrací. Veškeré učení tedy zůstává na učiteli v běžné hodině, kde není možné věnovat se dítěti s poruchou plně, a na rodičích při domácí přípravě.*“⁶⁶ Nedostatek peněz je právě jeden z faktorů, který ovlivňuje spolupráci učitelů a speciálních pedagogů. Oba subjekty by jistě dokázaly vylepšit spolupráci při odstraňování a zmírňování poruch. Přestože se všichni velmi snaží dosáhnout vytýčených cílů, bez finančních prostředků, kterých je ve školství všeobecně málo, to jde jen velmi těžko.

6.2.4 Vyhodnocení DVO č. 4

Čtvrtá dílčí výzkumná otázka pojednávala o tom, jak se učitelé staví k teoretickým doporučením z PPP a zda je možné tato teoretická doporučení aplikovat v praxi.

Respondentky se shodly na tom, že řadu teoretických doporučení lze využít při vyučování, ale existují i doporučení, která lze aplikovat do výuky jen obtížně anebo vůbec. Jako příklad uvádí jedna z respondentek doporučení: „*Je nutné, aby žák seděl v první lavici v blízkosti učitele.*“⁶⁷ Pokud se jedná o žáka, který převyšuje svým vzrůstem většinu žáků ve třídě, nemůže jej učitel posadit do první lavice, protože brání

⁶⁴ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R2-ZŠ.

⁶⁵ Srov. SHEEDYOVÁ, M., KURCINJOVÁ, M., *Problémové dítě v rodině a ve škole*, s. 271.

⁶⁶ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ.

⁶⁷ Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ.

ostatním dětem ve výhledu. Často si na tuto skutečnost stěžují také rodiče ostatních žáků, a proto je učitel nucen toto doporučení ignorovat a žáka usadit do zadních lavic. Další respondentka uvádí, že ve větší míře je možné do praxe teoretická doporučení aplikovat, avšak s velkým nasazením. „*Při výuce uplatňuji střídání činností a nechávám pracovat žáky ve skupinách tak, abych se mohla věnovat slabším žákům.*“⁶⁸ Dle Cangelosiho (1994) lze pro některé učební činnosti rozdělit žáky do několika menších skupin, kdy žáci v každé skupině pracují na společném úkolu. Skupina poskytuje žákům více příležitostí ke vzájemným kontaktům a více příležitostí pro širokou škálu úloh. Učení ve skupinách umožňuje žákům učit se jeden od druhého.⁶⁹ Při skupinové práci mají možnost vyniknout i žáci s poruchou a mají možnost zažít úspěch ve vyučovacím procesu. Proto se skupinová práce řadí k často využívaným metodám při vyučování.

Poslední dotazovaná respondentka se přiklání k názoru většiny, že se teoretická doporučení v mnoha případech dají sloučit s praxí. Avšak dodává: „*Mně ale chybí návaznost v dalších ročnících. Jestliže dítě pracuje podle individuálního plánu, dostává úlevy, např. nepíše diktáty, vykonává jen tolik práce, kolik stačí, musí se to zákonitě projevit v dalších letech zvětšujícími se mezerami ve vědomostech. Dochází pak často k velkým selháním, až nakonec dítě svoje snahy vzdá. Tady právě chybí individuální péče, kterou dítě dostávalo v kroužku pro děti s poruchou učení.*“⁷⁰ Opět se ukazuje problém s nedostatkem finančních prostředků, které jsou důležité pro integraci handicapovaných žáků do vzdělávacího procesu v běžných školních třídách. Učitelé se domnívají, že žáci, kteří potřebují individuální pomoc při zmírňování problémů prostřednictvím těchto kroužků, nemohou tato zařízení navštěvovat, protože jim v PPP nebyla uznána tzv. integrace. Integrace žáka je spojená s jistým přílivem peněz do škol, ve kterých se vzdělávají právě i žáci s různými specifickými poruchami učení. Kdyby však došlo k navýšení finančních prostředků, které by byly určeny na vzdělávání těchto žáků, mohli by taková zařízení navštěvovat žáci i v případě, že tuto tzv. integraci nemají.

Ve směrnici MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení o ekonomickém zabezpečení je zakotveno, že příslušný orgán kraje nebo okresní úřad poskytne škole příplatek na nezbytné zvýšení nákladů

⁶⁸Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R4-ZŠ.

⁶⁹Srov. CANGELOSI, J., *Strategie řízení třídy. Jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*, s. 155.

⁷⁰Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R3-ZŠ.

spojených s výukou žáka a zabezpečením jeho vzdělávacích potřeb v případě, že žák je vyšetřen v PPP a je u něj diagnostikována některá ze specifických poruch. Příplatek je určen na mzdové prostředky pedagogů a pracovníků, kteří se podílejí na práci se žákem, na nákup speciálních učebních a kompenzačních pomůcek.⁷¹

6.2.5 Vyhodnocení DVO č. 5

Poslední, pátá dílčí výzkumná otázka, byla položena učitelům ZŠ Chlum u Třeboně. Zabývala se skutečností, zda by se dala zefektivnit spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci.

Každé pracoviště, kolektiv, ale i jedinec by měl hledat skryté rezervy, jakým způsobem svoji práci vylepšit, aby byla přínosem nejen pro jednotlivce, ale i pro co největší skupinu lidí. Také učitelé měli možnost zamyslet se, jak by se dala spolupráce mezi nimi a speciálními pedagogy zlepšit. Tři respondentky na tuto otázku odpovídaly: „*Určitě chybí lepší financování a znovuzavedení individuální pomoci dětem. Myslím si, že k efektivitě by také přispěl užší kontakt s kontaktní osobou.*“⁷² Na téma peněz už zde bylo hodně řečeno, a tak je třeba zaměřit pozornost směrem, který se týká zejména samotných lidí, tedy učitelů i zaměstnanců PPP. Učitelé spatřují efektivnost spolupráce speciálních pedagogů, psychologů a učitelů v jejich bližším kontaktu a to nejen prostřednictvím pořádaných seminářů, ale také ve vyučovacích hodinách, kde by mohl speciální pedagog vidět práci učitele a také postiženého žáka. To souvisí také s přáním, aby po celou školní docházku dohlížel na konkrétního žáka vždy konkrétní speciální pedagog nebo psycholog, který provedl u žáka diagnostiku. Učitelé přikládají velkou důležitost kontaktu zaměstnanců PPP nejenom se žákem a učitelem, ale také s rodiči, kteří svým jednáním a pomocí mohou příznivě ovlivnit výchovný a vzdělávací proces svého dítěte. Všechny dotazované respondentky se vyjádřily ve svých odpovědích, týkajících se efektivnosti spolupráce hodně podobně, toto platí i o hodnocení funkčnosti poradenského systému. Všechny dotazované shledaly poradenský systém funkční: „*Poradenský systém mi pomáhá odhalit spoustu věcí, na které nemám dostatek času, vědomostí, ale i kompetencí. Jsem přesvědčena o jeho funkčnosti.*“⁷³

⁷¹Srov. Směrnice MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>.

⁷²Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ.

⁷³Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. IV.: rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ.

6.3 Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO)

Jak funguje spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování a jakými způsoby práce a prostředky lze tuto spolupráci zefektivnit?

Oběma skupinám respondentek byla položena hlavní výzkumná otázka (viz výše), na kterou uváděly různorodé odpovědi. Odpověď učitelů, na které se všichni čtyři shodli, zněla takto: „*Snažím se posoudit kvalitu školních vědomostí a dovedností žáka, a pokud se vymykají normálu, žádám spolu s výchovným poradcem o diagnostické vyšetření žáka v pedagogicko-psychologické poradně. Všechna svoje zjištění o žákovi poskytnu v podobě vyplněného dotazníku pedagogicko-psychologické poradně, nebo v případě potřeby vše konzultuji v telefonickém rozhovoru s poradnou. Poradna stanoví u žáka diagnózu a poskytne mi případná doporučení a metody práce s handicapovaným žákem. Vtom spatřuji nejdůležitější kroky naší společné spolupráce se zaměstnanci poradny.*“⁷⁴

Dle Mertina a Krejčové (2012) se pedagogická diagnostika vztahuje ke shromažďování přesných a spolehlivých informací o vědomostech, znalostech, dovednostech jedince.⁷⁵

Zelinková (2001) ve své knize Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program uvádí, že diagnostika ve školním prostředí je dlouhodobá, vychází z pozorování dítěte v běžných školních situacích, naproti tomu diagnostika v PPP probíhá za zcela jiných podmínek a v jiném prostředí a je přirozené, že dítě většinou podává rozdílné výkony. Dále dodává, že kdyby závěry obou pracovišť byly totožné, bylo by zbytečné taková pracoviště mít.⁷⁶

Zkušenost učitelů, získávání informací z procesu vyučování, komunikace se žákem i s jeho rodiči jsou klíčové údaje, které vedou učitele k vlastní diagnostice žáka. Zda je tato diagnostika správná a jakým způsobem má učitel se žákem pracovat, je předmětem odborného vyšetření žáka v PPP. Spolupráce obou subjektů na zmírnění či odstranění úskalí spojeného se vzděláním a výchovou dětí se specifickými poruchami je tedy důležitá a nezbytná.

⁷⁴Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. V.: rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ.

⁷⁵Srov. MERTIN, V. a KREJČOVÁ, L., *Metody a postupy a poznávání žáka: pedagogická diagnostika*, s. 20.

⁷⁶Srov. ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*, s. 23.

Učitelé se také zmiňovali o spolupráci s PPP v rámci vzdělávacích seminářů, kterých se účastnili. Zde měli možnost osobně se setkat s některými pracovníky PPP a konzultovat konkrétní problém.

Dotazované respondentky z PPP uváděly odpovědi typu: „*S učiteli spolupracuji při diagnostice žáka, přičemž využívám jejich poznatky o žákovi zjištěné v procesu vyučování. Někdy si informace vyměňujeme telefonicky, avšak nejvíce využívám informace o žákovi vyplněné učitelem v zaslaném dotazníku.*“⁷⁷ Pracovníci PPP rovněž potvrdili, že se s učiteli setkávají osobně na seminářích, které pro ně pořádají. Obě skupiny respondentek se shodly, že jistá spolupráce mezi oběma subjekty existuje, ale že je možné na ní ještě zapracovat a mnohé vylepšit.

⁷⁷Zdroj: vlastní výzkum – Př. č. VI.: rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo na základě teoretických poznatků a výzkumu zjistit, jak probíhá spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování.

Na základě výzkumu a získaných dat bylo zjištěno, že při vzájemné spolupráci obou subjektů jsou využívány zkušenosti i odbornost zaměstnanců z řad speciálních pedagogů, psychologů, sociálních pracovníků i učitelů a jedno bez druhého se neobejde (Př. č. III.: DVO č. 5 rozhovor s R1-PPP, R3-PPP, R4-PPP). Z výpovědí respondentek vyplynulo, že k zefektivnění spolupráce mezi oběma subjekty by přispělo navýšení personálu a časových i finančních prostředků pro práci se žáky se specifickou poruchou, které by poskytly možnost speciálním pedagogům a psychologům pozorovat tyto žáky v přímém vyučovacím procesu (Př. č. III.: DVO č. 5 rozhovor s R1-PPP, R3-PPP, R4-PPP; Př. č. IV.: DVO č. 3 rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ; Př. č. III.: Př. č. IV.:DVO č. 5 rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ). Učitelům by tyto prostředky umožnily potkávat se se svými žáky i mimo vyučování v kroužcích, ve kterých by se věnovali handicapovaným žákům individuálně. Navýšení časových prostředků by umožnilo pracovníkům PPP i učitelům častěji se osobně setkávat a konzultovat problémy žáku s učení či chování, což by jistě také přispělo ke zlepšení spolupráce. Informace o žákovi by se nemusely omezovat pouze na vyplňování dotazníků, které jsou v současné době pro určení žákovy diagnózy nezbytné a ze strany speciálních pedagogů jsou velmi ceněny.

Výsledky výzkumu potvrdily dobrou informovanost a odbornou znalost učitelů, týkajících se problematiky specifických poruch učení. Učitelům je však vytýkána malá informovanost o práci, možnostech a kompetencích pracovníků poradny, což někdy vede ke zkresleným představám a hodnocení jejich práce (Př. č. III.: DVO č. 3 rozhovor s R2-PPP, R4-PPP). Z odpovědí respondentů obou okruhů však vyplynulo, že spolupráci mezi pracovníky Pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci a učiteli ZŠ Chlum u Třeboně lze hodnotit kladně (Př. č. V.: HVO-ZŠ rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ; Př. č. VI.: HVO-PPP rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP).

Velká důležitost je přikládána nejenom pracovním výkonům jednotlivce, ale také práci celých kolektivů. Bakalářská práce připisuje velkou úlohu spolupráci mezi oběma subjekty, protože spolupráce je jedním z důležitých kroků, které vedou k úspěšnému zařazení znevýhodněného žáka do běžného vzdělávacího procesu a běžné společnosti. Závěrem lze říci, že cíl bakalářské práce byl naplněn.

Tato bakalářská práce může sloužit jako informační prostředek pro zaměstnance Pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci a učitele ZŠ Chlum u Třeboně.

Seznam použitých zdrojů

- POSPÍŠILOVÁ, B.; TYŠER, J. *Výchovné poradenství – soubor materiálů pro výchovné poradce základních škol*. 1. vyd., Hněvín: 2003. ISBN 80-86654-04-4.
- PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: 1998. ISBN 80-85931-65-6.
- VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky a školní integrace*. Olomouc: 2003. ISBN 80-244-0698-5.
- VÁGNEROVÁ, M. *Školní poradenská psychologie pro pedagogy*. 1. vyd., Praha: 2005. ISBN 80-246-1074-4.
- KUTÁLKOVÁ, D., *Logopedická prevence*. Praha: Portál, s.r.o., 2002. ISBN 80-7178-667-5.
- ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. 1. vyd., Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-544-X.
- JEŘÁBEK, J.; LISNEROVÁ, R.; SMEJKALOVÁ, A.; TUPÝ, J. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, Praha, 2013.
- DVOŘÁK, D.; STARÝ, K.; URBÁNEK, P.; CHVÁL, M.; WALTEROVÁ, E. *Česká základní škola*. 1. vyd., Praha: 2010. ISBN 978-80-246-1896-8.
- KAPRÁLEK, K.; BĚLECKÝ, Z. *Jak napsat a používat individuální vzdělávací program*. 1. vyd., Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-887-2.
- SPÁČILOVÁ, H. *Pedagogická diagnostika v primární škole I*. 1. vyd., Olomouc: 2003. ISBN 80-244-0568-7.
- ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 5. vyd., Praha: Portál, s.r.o., 2000. ISBN 80-7178-481-8.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd., Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd., Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- SHEEDY-KURCINKA, M., *Problémové dítě v rodině a ve škole*. 1. vyd., Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-174-6.
- CANGELOSI, J. *Strategie řízení třídy-jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-083-9.

- MERTIN, V.; KREJČOVÁ, L. *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. 1. vyd., Praha: Wolterskluwer, 2012. ISBN 978-80-7357-679-0.
- PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 3.vyd., Praha: Portál, s.r.o., 2001. ISBN 80-7178-579-2.

Internetové zdroje

- *Základní informace o poradně* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.pppcb.cz/index.php>.
- FELCMANOVÁ, O. *Úloha sociálního pracovníka v pedagogicko-psychologické poradně* [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://vos.mills.cz/assets/vos/vos-absolventskeprace-SP-2014/SP-kombi/prace/14spks-felcmanova.pdf>.
- Směrnice MŠMT k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do škol a školských zařízení. [online]. [cit. 2016-03-11]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>.

Seznam příloh

- Příloha I. Informovaný souhlas
- Příloha II. Scénář pro rozhovor
- Příloha III. Odpovědi respondentek PPP na DVO 1- 5
- Příloha IV. Odpovědi respondentek ZŠ na DVO 1 – 5
- Příloha V. Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO) – odpovědi respondentek ZŠ
- Příloha VI. Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO) – odpovědi respondentek PPP

Přílohy

Příloha I.

Informovaný souhlas

Škola: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Teologická fakulta

..

Student: Sylva Jechová

Informovaný souhlas týkající se účasti na výzkumu k bakalářské práci na téma „Spolupráce učitelů základní školy a pracovníky pedagogicko-psychologické poradny“. Tímto souhlasem prohlašuji, že jsem byl/a pečlivě seznámen/a s průběhem a podmínkami výzkumu. Byl/a jsem srozuměna s tím, že výsledky jsou zcela anonymní a budou použity pouze k interpretaci výsledků v této bakalářské práci. Rovněž prohlašuji, že se daného výzkumu zúčastňuji dobrovolně a je mi známo, že z něj mohu kdykoliv dle potřeby vystoupit.

V.....dne.....

Podpis.....

Příloha II.

Hlavní výzkumná otázka

Jak funguje spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování a jakými způsoby práce a prostředky lze tuto spolupráci zefektivnit?

Dílčí výzkumné otázky

Pro pracovníky PPP

- Z jakých důvodů se na vás nejčastěji obracejí učitelé ZŠ Chlum u Třeboně?
- Jakou máte zkušenost se spoluprací s učiteli na ZŠ Chlum u Třeboně?
- V čem spatřujete klady nebo zápory vaší spolupráce se ZŠ Chlumu u Třeboně?
- Řídí se učitelé ZŠ Chlumu u Třeboně v praxi vašim teoretickým doporučením?
- Jak by se dala zefektivnit spolupráce se ZŠ Chlum u Třeboně?

Pro učitele ZŠ

- Z jakých důvodů se nejčastěji obracíte na PPP v Jindřichově Hradci?
- Jakou máte zkušenost se spoluprací s PPP v Jindřichově Hradci?
- V čem spatřujete klady nebo zápory spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci?
- Mají učitelé možnost aplikovat v praxi všechna teoretická doporučení z PPP v Jindřichově Hradci?
- Jak by se dala zefektivnit spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci?

Příloha III

Odpovědi respondentek PPP na DVO 1-5

DVO č. 1

Z jakých důvodů se na vás nejčastěji obracejí učitelé ZŠ Chlum u Třeboně?

- rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP, str.23 „*V současné době přibývá žádostí o vyšetření či intervenci z důvodu výchovných obtíží.*“³⁸

DVO č. 2

Jakou máte zkušenost se spoluprací s učiteli na ZŠ Chlum u Třeboně?

- rozhovor s R2-PPP, R4-PPP, str. 23, „*měřit všem žákům stejně, aby bylo vše spravedlivé.*“³⁹
- rozhovor s R4-PPP, str. 24 „*abych měl na to papír.*“⁴¹

DVO č. 3

V čem spatřujete klady nebo zápory vaší spolupráce se ZŠ Chlumu u Třeboně?

- rozhovor s R1-PPP, str. 24 „*Nejvíce oceňuji podrobně vyplněné dotazníky, které se týkají žáků s problémy při vzdělávání a výchově. Dotazníky nám pomáhají při diagnostice žáka a usnadňují nám s ním lépe navázat kontakt v prostředí, které mu je neznámé.*“⁴²
- rozhovor s R2-PPP, R4-PPP, str. 24, „*Řada učitelů není dostatečně informována o práci, možnostech a kompetencích poraden a často požadují nesplnitelné.*“⁴⁴
- rozhovor s R3-PPP, str. 25 „*Chybí mi zpětná vazba, která by mi poskytla informaci o žákovi, který byl u nás vyšetřen. Myslím tím, že by bylo dobré, kdyby mi učitel písemně nebo telefonicky sdělil pokroky, případně neúspěchy mnou diagnostikovaného žáka.*“⁴⁶

DVO č. 4

Řídí se učitelé ZŠ Chlumu u Třeboně v praxi vašim teoretickým doporučením?

- rozhovor s R2-PPP, str. 25 „*Ano, ale je nutné, aby u toho přemýšleli, využívali svého pedagogického umu a znalostí o konkrétním dítěti. A to vše by mělo vést*

k tomu, aby dítě „provázeli“ školou a ne mu permanentně ukazovali, v čem je špatné, co nezvládá.“⁴⁷

- rozhovor s R2-PPP, str. 25 *„U některých učitelů převažuje formalismus v naplňování doporučení, avšak je jich opravdu málo.“⁴⁸*

DVO č. 5

Jak by se dala zefektivnit spolupráce se ZŠ Chlum u Třeboně?

- rozhovor s R1-PPP, R3-PPP, R4-PPP, str. 26, *„Přáním nás všech je, aby na každé škole i té nejmenší na vesnici pracoval a poskytoval své služby speciální pedagog nebo psycholog. Působil by tak jako spojovací článek mezi třídními učiteli a pracovníky PPP a zajišťoval by zpětnou vazbu mezi učitelem, žákem, PPP a rodiči.“⁵⁰*
- rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP, str. 26, *„Velkým přínosem by bylo také, kdyby došlo k navýšení personálního obsazení.“⁵¹*

Příloha IV

Odpovědi respondentek ZŠ na DVO 1-5

DVO č.1

Z jakých důvodů se nejčastěji obracíte na PPP v Jindřichově Hradci?

- rozhovor s R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ, str. 27 „*Chci vědět, jak pracovat s dětmi, u kterých je diagnostikována specifická porucha učení nebo chování. Vyšetření mě utvrdí v tom, že při práci s takovými žáky postupuji správně.*“⁵²
- rozhovor s R1-ZŠ, str. 27 „*Většinou se na kolegy z poradny obracím se žádostí o pomoc při sestavování individuálního vzdělávacího plánu.*“⁵⁴
- rozhovor s R3-ZŠ, str. 27 „*Většinou jsou to problémy s učením, kdy potřebuji zjistit jejich příčiny, případně poradit rodičům, aby věděli, jak svému dítěti pomoci s učením.*“⁵⁶

DVO č. 2

Jakou máte zkušenost se spoluprací s PPP v Jindřichově Hradci?

- rozhovor s R1-ZŠ, str. 28 „*Žádá-li škola o vyšetření žáka, od vyplnění dotazníku k pozvánce uplyne často i půl roku a mezi tím se mohou obtíže dítěte změnit,*“⁵⁷
- rozhovor s R1-ZŠ, str. 28, „*Vše závisí na lidech, na které narazím...*“⁵⁸
- rozhovor s R2-ZŠ, str. 28 „*Zaměstnanci z PPP by měli častěji sledovat vyšetřeného žáka při práci ve třídě.*“⁵⁹
- rozhovor s R4-ZŠ, str. 28 - 29 „*Jestliže jsem já aktivní, tak má zkušenost se spoluprací s PPP je dobrá. Poradna má zájem, zejména jedna speciální pedagožka mi poskytuje informace i nad rámec svých povinností. „Kontakt s PPP praktikuji i mimo dotazník, problém konzultuji také telefonicky. Pokud problém nastíním osobně, jeví se mi výsledek daleko lepší.*“⁶¹

DVO č.3

V čem spatřujete klady nebo zápory spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci?

- rozhovor s R3-ZŠ, str. 29 „*Velmi si vážím vstřícnosti a pomoci při řešení problémů týkajících se problematiky žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování. Pracovníci poradny mě utvrdí, že při práci s handicapovanými dětmi postupuji správně.*“⁶²

- rozhovor s R2-ZŠ, str. 30 „*PPP mi pomáhá ujasnit si příčiny obtíží dítěte s učením a s výběrem odpovídajících metod práce. Další pozitivum vidím i v tom, že podobně jsou také nasměrováni rodiče dítěte, kteří dostanou různé materiály k domácímu procvičování. Chtějí-li, mohou pak svému dítěti výrazně pomoci.*“⁶⁴
- rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ, str. 30 „*Zápor vnímám v nedostatku financování pomoci dětem s poruchou. Školy dříve získávaly finanční podporu na pravidelné individuální doučování dětí s tzv. integrací. V současné době není na naší škole žádné dítě s integrací. Veškeré učení tedy zůstává na učiteli v běžné hodině, kde není možné věnovat se dítěti s poruchou plně, a na rodičích při domácí přípravě.*“⁶⁶

DVO č. 4

Mají učitelé možnost aplikovat do praxe všechna teoretická doporučení z PPP v Jindřichově Hradci?

- rozhovor s R1-ZŠ, str. 30 „*Je nutné, aby žák seděl v první lavici v blízkosti učitele.*“⁶⁷
- rozhovor s R4-ZŠ, str. 31 „*Při výuce uplatňuji střídání činností a nechávám pracovat žáky ve skupinách tak, abych se mohla věnovat slabším žákům.*“⁶⁸
- rozhovor s R3-ZŠ, str. 31 „*Mně ale chybí návaznost v dalších ročnících. Jestliže dítě pracuje podle individuálního plánu, dostává úlevy, např. nepíše diktáty, vykonává jen tolik práce, kolik stačí, musí se to zákonitě projevit v dalších letech zvětšujícími se mezerami ve vědomostech. Dochází pak často k velkým selháním, až nakonec dítě svoje snahy vzdá. Tady právě chybí individuální péče, kterou dítě dostávalo v kroužku pro děti s poruchou učení.*“⁷⁰

DVO č. 5

Jak by se dala zefektivnit spolupráce s PPP v Jindřichově Hradci?

- rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, str. 32 „*Určitě chybí lepší financování a znovuzavedení individuální pomoci dětem. Myslím si, že k efektivitě by také přispěl užší kontakt s kontaktní osobou.*“⁷²
- rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ, str. 32 „*Poradenský systém mi pomáhá odhalit spoustu věcí, na které nemám dostatek času, vědomostí, ale i kompetencí. Jsem přesvědčena o jeho funkčnosti.*“

Příloha V.

Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO) – odpovědi respondentek ZŠ

Jak funguje spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování a jakými způsoby práce a prostředky lze tuto spolupráci zefektivnit?

- rozhovor s R1-ZŠ, R2-ZŠ, R3-ZŠ, R4-ZŠ, str. 33 *„Snažím se posoudit kvalitu školních vědomostí a dovedností žáka, a pokud se vymykají normálu, žádám spolu s výchovným poradcem o diagnostické vyšetření žáka v pedagogicko-psychologické poradně. Všechna svoje zjištění o žákovi poskytnu v podobě vyplněného dotazníku pedagogicko-psychologické poradně nebo v případě potřeby vše konzultuji v telefonickém rozhovoru s poradnou. Poradna stanoví u žáka diagnózu a poskytne mi případná doporučení a metody práce s handicapovaným žákem. Vtom spatřuji nejdůležitější kroky naší společné spolupráce se zaměstnanci poradny.“⁷⁴*

Příloha VI.

Vyhodnocení hlavní výzkumné otázky (HVO) – odpovědi respondentek PPP

Jak funguje spolupráce učitelů ZŠ Chlum u Třeboně a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování a jakými způsoby práce a prostředky lze tuto spolupráci zefektivnit?

- rozhovor s R1-PPP, R2-PPP, R3-PPP, R4-PPP, str. 34 „S učiteli spolupracuji při diagnostice žáka, přičemž využívám jejich poznatky o žákovi zjištěné v procesu vyučování. Někdy si informace vyměňujeme telefonicky, avšak nejvíce využívám informace o žákovi vyplněné učitelem v zaslaném dotazníku.“⁷⁷

Abstrakt

JECHOVÁ, S. *Spolupráce učitelů základní školy a pracovníků pedagogicko-psychologické poradny při vzdělávání a výchově žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování*. České Budějovice, 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce Mgr. Veronika Zvánovcová, Ph.D.

Klíčová slova: Pedagogicko-psychologická poradna, základní škola, speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, učitel, výchovný poradce

Bakalářská práce je výsledkem teoretických poznatků a výzkumu, který jsem prováděla mezi zaměstnanci Pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci a učiteli Základní školy v Chlumu u Třeboně.

Teoretické poznatky ve své bakalářské práci čerpám z odborných zdrojů a práci prokládám výsledky kvalitativního výzkumu. Odborná literatura mi pomohla popsat zařízení pedagogicko-psychologické poradny a základní školy a zmapovat cíle obou zařízení. Dále se zabývám pracovníky pedagogicko-psychologické poradny a učiteli základní školy a jejich vzájemnou spoluprací při výchově a vzdělávání žáků se specifickými poruchami učení a poruchami chování.

V závěru se věnuji zhodnocení spolupráce mezi oběma subjekty a možnému zefektivnění této spolupráce.

Abstract

Abstract:

JECHOVÁ, S. *Cooperation of Teachers in Elementary School and Employees of the Pedagogical- Psychological Counselling in Education of Pupils with Education or Behaviour Disorders*. České Budějovice, 2016. Bachelor Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Theological Faculty. Department of Ethics, Psychology and Charitative Work. Advisor Mgr. Veronika Zvánovcová Ph.D.

Key words: pedagogical-psychological counselling, elementary school, special educator, psychologist, social worker, teacher, educational counsellor

This bachelor thesis is a result of theoretical knowledge and research which had been done among the employees of pedagogical-psychological counselling in Jindřichův Hradec and teachers from elementary school in Chlum u Třeboně.

The theoretical knowledge being part of my bachelor thesis was gained from expert resources and it is also enhanced with results of the theoretical research. The expert literature helped me with the descriptions of pedagogical-psychological counselling and elementary school and enabled me also to investigate the main goals of both institutions as well.

I have also inquired into the problematics of pedagogical-psychological counselling employees and elementary school teachers and their interactive cooperation in educational process of pupils with specific learning and behaviour disorders.

The end of the thesis is devoted to cooperation between both of these already mentioned subjects and to possible increase in efficiency of this cooperation.